

مهم‌ترین ویژگی‌های برنامه توسعه‌ای با محوریت کشاورزی

یادداشت

تأمین مالی بخش کشاورزی ضرورت اجرای برنامه هفتم توسعه

هنگامی که در تابستان گرم امسال مطابق اصول ۱۲۳ و ۱۳۱ قانون اساسی، قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت از سوی مجلس به دولت برای اجرا ابلاغ شد، در پطن خود یک فصل ویژه را که هفتمین فصل آن به شمار می‌رود با عنوان امنیت غذایی و ارتقای تولید محصولات کشاورزی همراه داشت تا بر اهمیت تأمین غذا و سفره و امنیت غذایی به‌عنوان مهم‌ترین را مؤلفه امنیت ملی تأکید کند.

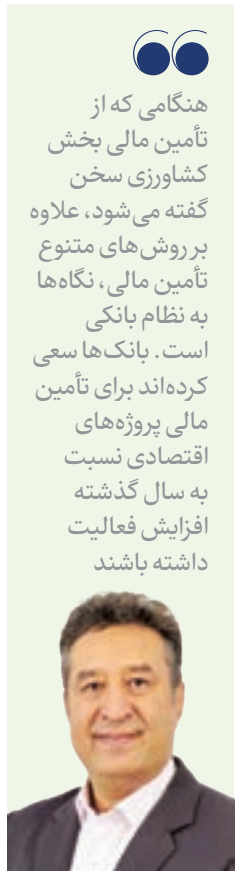
تمرکز این نوشتار بر تأمین مالی بخشی است که با کارنامه تولید بیش از ۱۲۰ میلیون تن غذا و عبور از رکورد تاریخی بیش از ۱۵ میلیون تن گندم و تأمین کامل گوشت مرغ و تخم مرغ و صادرات آن به همت کشاورز محبوب ایرانی، حرفی برای گفتن دارد.

هنگامی که از تأمین مالی بخش کشاورزی سخن گفته می‌شود، علاوه بر روش‌های متنوع تأمین مالی، نگاه‌ها به نظام بانکی است. بانک‌ها سعی کرده‌اند برای تأمین مالی پروژه‌های اقتصادی نسبت به سال گذشته افزایش فعالیت داشته باشند. تسهیلات پرداختی بانک‌ها طی ۴ ماهه ابتدای سال ۱۴۰۳ مبلغ ۱۶,۹۵۷,۹ هزار میلیارد ریال بود که در مقایسه با دوره مشابه سال قبل مبلغ ۲,۸۹۲,۳ هزار میلیارد ریال (معادل ۲۰,۶ درصد) افزایش داشت.

از نگاه ملی و کلان بهترین حالت، هدایت سرمایه به سمت سرمایه‌گذاری در تولید و خصوصاً زیرساخت‌های کشور است و نوع دیگر آن مشارکت سرمایه‌های خرد مردم در اقتصاد کشور از طریق وکالت به نظام بانکی است که به لحاظ تئوری، تأمین مالی طرح‌ها و ابرچرخ‌ها را برعهده دارد.

تسهیلاتی که در سال جاری، برنامه‌ای است که این بانک به عنوان رکوردی تازه پس از اعطای تسهیلات ۲۱۰ همتی سال پیشین در نظر گرفته و با گسیل همه امکانات موجود در بخش خصوصی با قدرتی که از ۶۰ درصد نیازهای تأمین مالی مستقیم بخش را پاسخ گفته است.

موضوع مهم و ضروری ایجاد و توسعه شعب خارجی بانک در کشورهای طرف مبادله و مراوده بانک از یک سو و از سوی دیگر قدرتی بزرگ و توسعه‌یافته کشاورزی اتحادیه اروپا همچون آلمان است که سال‌هاست شماری از بانک‌ها در آن دارای شعب بوده و تبادلات بانکی انجام می‌دهند.

هنگامی که از تأمین مالی بخش کشاورزی سخن گفته می‌شود، علاوه بر روش‌های متنوع تأمین مالی، نگاه‌ها به نظام بانکی است. بانک‌ها سعی کرده‌اند برای تأمین مالی پروژه‌های اقتصادی نسبت به سال گذشته افزایش فعالیت داشته باشند

هر ساله حدود ۹۰ درصد از تسهیلاتی که این بانک به اقتصاد کشور می‌دهد در بخش کشاورزی و مستقیماً برای غذا و سفره مردم هزینه می‌شود و بر پایه این استدلال، جای آن دارد که با ابزارهای تشویقی در خلال برنامه هفتم توسعه نیز سپرده‌های مردمی با شفافیت مالی و تصویر روشنی که در دید عمومی ترسیم کرده است، در این بانک سپرده‌گذاری شوند. اجرای طرح ملی بیمه کشاورزی نیز از آنجمله‌ها در بند ۳ ماده ۲۳ برنامه هفتم توسعه است نیز از دیگر نقش‌های بانک برای مدیریت ریسک‌های مالی است که باید در نظر گرفته شود.

ضرورت دارد دولت ضمن برقراری خطوط اعتباری با نرخ مناسب که هزینه تأمین مالی را بالا نبرد و بلندمدت باشد و تأمین اعتبارات ارزی و ریالی مورد نیاز طرح‌های زیرساختی کشور، از جمله در زمینه آبخیزداری و مهار فرسایش، آبیاری، زهکشی، مهار بیابان‌زایی و تقویت بنیان‌های ژئوتکنیک کشور و مانند آن را بتوان این بانک تخصصی رونق بخشد و از این فرصت بی نظیر برای خود و مین بهره‌برداری کند. فراموش نکنیم در الگوی جهانی بانک‌های کشاورزی معمولاً رتبه بالایی در سپهر اقتصادی و مالی کشورها دارند به عنوان نمونه بانک کشاورزی چین از نظر کل دارایی‌ها یکی از بزرگ‌ترین بانک‌های جهان است و نقش مهمی در حمایت از بخش کشاورزی چین ایفا می‌کند. این بانک در سال ۲۰۲۳ به عنوان چهارمین بانک جهان با ارزش بیش از ۱۷۲ میلیارد دلار ثبت شد که خود نشانه‌ای است برای تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران از بانک مرکزی تا وزارت امور اقتصادی و دارایی و مجلس و دولت که اگر ایرانی‌آباد و امن می‌خواهیم، باید تقویت بانک تخصصی و توسعه‌ای بخش کشاورزی را بویژه در برنامه هفتم وجهه همت خویش داشته باشیم.

سختی در تولید و توسعه محصولات راهبردی مبتنی بر فناوری، بهره‌وری، کشاورزی مهندسی، مشارکت جوامع محلی، آمایش سرزمین و مزیت‌های نسبی بر پایه اسناد فرادست بویژه سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به تکلیف زیربخش‌های اجرایی زراعت، باغبانی، دام و طیور، شیلات، منابع طبیعی، با نیم‌نگاهی کوتاه به مقوله ترویج و آموزش و تحقیقات (تات) و تلاش برای دستیابی به امنیت غذایی، خودکفایی، صادرات و تکمیل زنجیره تولید از نکات بارز برنامه ششم به حساب می‌آید. در برنامه ششم توسعه اقتصادی پیش هدف‌گذاری شده بود که برای تولید دام‌های روغنی در پایان برنامه به عنوان مثال تولید کلزا به ۹۲۴ هزار تن برسد در حالی که در حال حاضر تولید آن حدود صد هزار تن است که این برنامه در تولید دام‌های روغنی عقب‌تر از برنامه ششم است در بخش کشاورزی، حوزه زراعت، دامپروری، باغبانی، شیلات، محیط زیست، منابع طبیعی و دیگر حوزه‌های مرتبط با این بخش در حدود ۳۰ درصد از اهداف محقق شده است.

مهم‌ترین عامل تغییرات اقلیمی، گازهای گلخانه‌ای است. همچنین متهمان اصلی ایجاد گازهای گلخانه‌ای تولید انرژی و برق، وجود صنایع و کارخانه‌ها، تغییر کاربری اراضی و فعالیت‌های کشاورزی هستند. رمز موفقیت برنامه‌های کلان توسعه‌ای در بخش کشاورزی، لحاظ کردن پایداری منابع طبیعی و تغییرات اقلیمی در سیاست‌گذاری‌هاست که از طریق توسعه فناوری و نوآوری امکان‌پذیری می‌شود تا امنیت غذایی خود را در این سطح حفظ کنیم و ارتقا دهیم.

از میان برنامه‌های توسعه‌ای، کدام یک در حوزه کشاورزی موفق‌تر بوده است؟ برنامه سوم جزو بهترین برنامه‌ها در رسیدن به اهداف بود. برنامه چهارم هم جزو یکی از برنامه‌های خوب توسعه‌ای بود ولی در ادامه به حال خود رها شد و اجرایی نشد. در آخرین برنامه توسعه نیز طبق گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس ۳۰ درصد از اهداف برنامه ششم توسعه محقق شد.

برنامه پنجم توسعه با نرخ رشد ۷ درصد در سال و با رویکرد مبنایی پیشرفت و عدالت تصویب شد و نرخ ارزش افزوده در بخش کشاورزی در طول این برنامه توسعه ۶ درصد پیش‌بینی شد و مقرر شد کل تولیدات محصولات کشاورزی از ۱۰۲ میلیون تن در سال ۸۶ به ۱۴۲ میلیون تن در سال ۱۳۹۳ افزایش یابد. در بخش کشاورزی در برنامه پنجم صرفه‌جویی جدا در نظر گرفته نشده است اما به منظور ارتقای سطح کلی حمایت از کشاورزی به حداقل ۳۵ درصد ارزش تولید این بخش اهداف و برنامه‌های مهمی قید شده است که از جمله آن می‌توان به ارتقای بهره‌وری منابع و صادرات محصولات کشاورزی و بالابردن بینش و مهارت تولیدکنندگان بخش کشاورزی، تهیه و تدوین الگوهای کشت نوین اشاره داشت. در بحث توسعه پایدار و کشاورزی، به منظور حفظ ظرفیت تولید و نیل به خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی، بر ارتقای ارزش افزوده بر مبنای ملاحظات توسعه پایدار تأکید شده است. همچنین به منظور حفظ منابع آب و خاک در بحث استفاده از سموم و کودهای شیمیایی، مقدار مصرف مجاز برای تولید محصولات باغی و کشاورزی مشخص شد تا ضمن اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی، محصولاتی تولید شود که از سلامت برخوردار باشد.

برنامه ششم توسعه نسبت به برنامه‌های قبلی، نگاهی تخصصی‌تر و ملموس‌تر به بخش کشاورزی داشته است. توجه به تولید و توسعه محصولات راهبردی مبتنی بر فناوری، بهره‌وری، کشاورزی مهندسی، مشارکت جوامع محلی، آمایش سرزمین و مزیت‌های نسبی بر پایه اسناد فرادست بویژه سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به تکلیف زیربخش‌های اجرایی زراعت، باغبانی، دام و طیور، شیلات، منابع طبیعی، با نیم‌نگاهی کوتاه به مقوله ترویج و آموزش و تحقیقات (تات) و تلاش برای دستیابی به امنیت غذایی، خودکفایی، صادرات و تکمیل زنجیره تولید از نکات بارز برنامه ششم به حساب می‌آید. در برنامه ششم توسعه اقتصادی پیش هدف‌گذاری شده بود که برای تولید دام‌های روغنی در پایان برنامه به عنوان مثال تولید کلزا به ۹۲۴ هزار تن برسد در حالی که در حال حاضر تولید آن حدود صد هزار تن است که این برنامه در تولید دام‌های روغنی عقب‌تر از برنامه ششم است در بخش کشاورزی، حوزه زراعت، دامپروری، باغبانی، شیلات، محیط زیست، منابع طبیعی و دیگر حوزه‌های مرتبط با این بخش در حدود ۳۰ درصد از اهداف محقق شده است.

پیشرفت را از طریق سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی و مشارکت مردم تأمین کنند. مجلس تسهیلاتی را برای برنامه هفتم به گونه‌ای فراهم کرده است که اگر دولت در زمان اجرای مفاد قانونی و برخی اهداف، انجام اصلاحات را ضروری دانست، بازنگری در آن انجام شود.

پیشرفت‌ها و نوآوری‌ها افزایش پیدا کند. به عنوان نمونه برای کاهش اتکا به منابع طبیعی در جهان جایگزینی برای خوراک دام و طیور در نظر گرفته شده به طوری که از پسماندها استفاده می‌شود یا منابع پروتئینی حشرات که آب‌پر نیستند، جایگزین می‌گردند. اعتبارات دولتی در برنامه هفتم پیشرفت باید بیشتر صرف نوآوری‌هایی شود که امنیت غذایی را تأمین کند تا اهداف در نظر گرفته شده در حوزه کشاورزی محقق شود.

طبق آنچه که در قانون برنامه هفتم پیشرفت آمده است، رشد ارزش افزوده در بخش کشاورزی متوسط سالانه ۵ و نیم درصد در نظر گرفته شده است. همچنین دولت یک‌سال وقت دارد منابع لازم برای اجرای برنامه هفتم

کنیوم. سند بعدی بیانیه دام گام انقلاب اسلامی است. این دو سند بالادستی به همراه سیاست‌های کلی نظام ابلاغی پیشرفت، ما را به سمت افق خوبی که برای امنیت غذایی کشور متصور شده، خواهد رساند.

اجرای برنامه‌های توسعه‌ای با توجه به وجود بحران‌های اقلیمی و خشکسالی و کم‌آبی چقدر می‌تواند در تأمین امنیت غذایی کشور مؤثر باشد؟ امنیت غذایی تحت تأثیر سه عامل تغییرات اقلیمی، شیوع بیماری‌های همه‌گیر و مناقشات بین‌المللی قرار دارد. بیماری‌های همه‌گیر و مناقشات بین‌المللی ناخواسته رخ می‌دهند اما برای مقابله با تهدید تغییرات اقلیمی در حوزه کشاورزی، باید کشاورزی هوشمند با تغییر اقلیم شکل بگیرد یعنی هیچ سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی‌ای اعمال نمی‌شود مگر آنکه قبلاً آثار و روش‌های کاهش مخاطرات تغییرات اقلیمی در سیاست‌های کشور در نظر گرفته شده باشد.

